

A népfőiskolás évek jelentősége az életemben negyven esztendő távlatából

Ha arra kérdésre, hogy mit kaptam a népfőiskolától és Sárospataktól, egy mondatban kellene válaszolnom, ezt felelném: buzdítást és útbaigazítást az önművelődésre és önévelésre. A népfőiskola rövid, pár hónapos tanfolyamai nem adhattak hallgatóiknak átfogó, teljes műveltséget. A művelődés utáni vágyat azonban ennyi idő alatt is fel lehetett ébreszteni. A mi tanárainknak, előadóinknak, úgy érzem, ezt sikerült is megvalósítaniuk. Elsősorban talán az olvasás megkedveltetése volt a legnagyobb eredmény, hisz az önművelődés legfontosabb eszköze a könyv. Az olvasáson keresztül sokan jutottak már el a művelődés magaslataira. Példának *Veres Péter* parasztlírákat hozom fel, aki szinte kizárólag az olvasmányai segítségével jutott el arra a magas műveltségre, melyet méltán megcsodáltak a legműveltebbek is.

40 év távlatából is sokat köszönhetünk *dr. Harsányi Istvánnak* és a többi. Irodalmat előadó tanárainknak, akik valóságos szomjúságot ébresztettek bennünk az irodalom iránt. Emellett még iránytűt is adtak: merre haladjunk olvasási programunkban, hogy értékes műveltségre tegyünk szert. Az iránytű a kultúrának abba az irányába mutatott, melyet nagy írónk, *Németh László* így fogalmazott meg: „A kultúra nem tudás, nem művészi produkció, hanem valami életet szabályozó elv, amely egy embercsoport minden tagjának belső mágnese, irányítója.”

Mi azután odahaza, a hosszú, tv-nélküli estéken — amelyek kedveztek az olvasásnak — búvárkodhattunk a magyar és a világirodalom remekműveiben és a számunkra szükséges mezőgazdasági szakirodalomban. Nagy dolog volt ez akkor, amikor még nem volt dolgozók iskolája, esti és levelező tago-

zatú iskola. Mi csak ezen az úton juthattunk és jutottunk előbbre a művelődés útján.

Az olvasási kedv felébresztése mellett a népfőiskola másik nagy ajándéka volt, hogy tudatosította néphagyományunk fontosságát, és a megőrzés felelősségét is felébresztette bennünk. Mi abban az időben kerültünk a népfőiskolára, amikor az átalakulóban lévő, polgárosodás felé haladó paraszttársadalom fokozatosan elhagyta az elődök szokásait: viseletét, művészetét, és átvette a felette élő társadalmi osztályok kultúrájának — legtöbbször esetben — értéktelen elemeit. Az én hatezer lakosú községemben, Poroszlón az időben népdalt már alig hallottam. A lakodalmakon — amelyek a valamikori szép népszokásoknak már csak összezsugorodott csökevényei voltak — a budapesti kávéházak műmagyar nótáit és slágereit énekelték. A paraszti öltözék is a városi felé kezdett igazodni. A népfőiskolán készült fényképeken ugyan még csizmában vagyunk, de csak azért, mert télen volt a tanfolyam, nyáron azonban már mi is pantallót hordtunk.

En itt a népfőiskolán ébredtem rá arra — hála *dr. Szabó Ernő* zenetanárunknak, *dr. Szabó Lajos* és *Túri Sándor* népfőiskolai nevelőinknek, akik már akkor is komoly néphagyomány-művelő munkát végeztek —, hogy például népdalaink, népzeneink — amit már elhagytunk — semmivel sem értéktelenebbek más zenénél, még a klasszikus muzsikánál sem. Ugyanígy népi díszítőművészetünk is vetekszik a képző- és iparművészet remekeivel. Népköltészetünk pedig legnagyobb költőink munkáival. Hadd idézzem ezzel kapcsolatban *Csoóri Sándor* megállapítását: „Meggyőződésem, hogy minden nép a maga együgyűnek elkeresztelt művészetében —

¹ Elhangzott 1976. július 4-én, Sárospatakon, a népfőiskolás találkozón.

lángelme. Semmivel sem erőtlenebb, mint a soraiból előlépő halhatatlanjai. Székely népballadánk nekem mindig azt is jelentették, hogy a magyarságnak *Ady, Bartók* vagy *József Attila* mellett volt egy másik személytelen Adyja, Bartókja, személytelen József Attilája. Személytelen, vagis személyek fölötti. Népdalainkról, siratóinkról ugyanezt gondolom. De még a kivarrt ingvállak, halotti ruhák, párnák fekete, vörös, kék mintáin is, ugyanennek a személytelen lángelmének öltögető keze mozgását figyelhetem."

Döbbenetes volt annak a felismerése számomra, hogy népdalainkban és általában népművészetünkben őseink gondolat- és érzésvilága tükröződik, amelyek még ma is hatnak, sőt nevelőleg hatnak ránk, izlésünket, gondolkodásunkat formálják, egyéniségünket alakítják — ahogy *Sütő András* igen szépen fejezte ki — „létünket tisztító szellemükkel”.

Ennek a felismerésnek az alapján fordult érdeklődésem — a népfőiskola elvégzése után — fokozottabban a hagyományápolás felé. Bekapcsolódtam a Néprajzi Múzeum által szervezett önkéntes néprajzi gyűjtők mozgalmába egy pályamunkával, mely a poroszlói parasztság egy évszázadának gazdálkodási hagyományait foglalta össze. Ez a munka a pályázattal nem zárult le, azóta is bővül újabb és újabb adatokkal.

Rajtam kívül még a gömörszöllősi *E. Kovács László* barátomról tudok, aki szintén részt vesz az önkéntes néprajzi gyűjtők mozgalmában. Ő a gömőri favigók életéről készített sikeres pályamunkát. *Dr. Szabó Lajos* bátyánk, népfőiskolai nevelőnk pedig a közelmúltban megjelent: *Taktaszadai mondák* című könyvével ért el országos sikert.

Az önművelődésre való felkészítés mellett, az önnevelés útján is elindított bennünket a népfőiskola. Sárospatak sugározta felénk azt a szellemet, amely úgy érzem, végig kísér egész életünkön. Olyan erkölcsi alapot adott, amelyre szívós önnevelő munkával lehetett építeni.

Megtanultuk a népfőiskolán, hogy

nemcsak mások nevelhetnek bennünket, magunk is nevelhetjük önmagunkat, s ez a nevelésnek egyik igen eredményes módszere. A velünk született vagy az életben ránk maradt rossz tulajdonságaink elhagyásával s jó tulajdonságaink gyarapításával magunk is formálhatjuk önmagunkat, jellemünket.

Hosszú idő, négy évtized telt el azóta, hogy bekerültünk a számunkra szinte álmoknak tűnő, híres Pataki Kollégiumba. Feltehetjük a kérdést: szükség van-e ma, az azóta megváltozott politikai és társadalmi viszonyok között, a szocialista társadalom építése idején olyan emberekre, akik az itt magukba szívott erkölcsi elvekkel irányítják életüket? *Németh László* sorai feleljenek a kérdésre, aki a Péti Nitrogén Művek fiatalságához szólva a következőket mondotta: „Most az emberbőrbe kötött remekművek sora következik, szoktam vigasztalni azokat, akik az irodalom pangására panaszkodnak. Azaz, egy tökéletes ember a maga bőrében nagyobb, termékenyítőbb olvasmány, mint amit a kiadók adnak ki.” Mikor e sorokat olvastam, arra gondoltam, hogy nekünk, népfőiskolásoknak ilyen nyitott könyvként kell példamutató életet élnünk, melyből a körülöttünk élők kiolvashatják elveinkhez, eszméinkhez való hűségünket, népünkhöz, nemzetünkhöz, hazánkhoz való ragaszkodásunkat, s más népek tiszteletét, megbecsülését, embertársaink, társadalmunk szolgálatát. De kiolvashatják a tisztességet, a becsületet, a családi élet harmóniáját, a munkában való helytállást, a másokat melegítő élet nagyszerűségét.

Az ilyen élet méltóságát — ismét *Németh Lászlót* idézem — „a körülötte élők önkéntelenül is elismerik, titkát keresik, receptjét átvenni igyekeznek.”

Én hiszem azt, hogy nagyon sok volt népfőiskolás életében kamatozik ilyenformán az a talentum, amit négy évtizeddel ezelőtt kaptunk, s ebben az esetben nem volt hiábaváló tanáraink nevelőink fáradozása, s a főiskolának a parasztfjúságért hozott áldozata.

Kovács Károly

